

КОВАЛЬ М. М.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
і процесу
(Навчально-науковий інститут права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»)

УДК 341.4

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.6.31>

ОСОБЛИВОСТІ НАКАЗІВ ТА ЗАБОРОН ЩОДО АНТИСУСПІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

За останні десятиліття політичний, економічний, соціальний та культурний ландшафт, на тлі якого розгортаються процеси детермінації злочинності та протидії їм, зазнав істотних змін. Глобалізація, міграція, зміна співвідношення сил на зовнішньополітичній арені, кризові стани в економіці, політична нестабільність вплинули і продовжують істотно впливати на стан злочинності у світі, а також визначають необхідність вироблення нових підходів до кримінальної політики. З одного боку, ці процеси впливають на транснаціональну злочинність: кримінальні ризики все частіше мають глобальний характер (тероризм, екологічна злочинність, кіберзлочинність), серйозні злочинні організації більше не локалізуються на території однієї держави, а об'єднані в мережеві спільноти, які не мають кордонів.

У зв'язку з цим дедалі більшого значення набувають порівняльно-кримінологічні дослідження, які дозволяють вивчити і винести урок як із позитивного досвіду протидії злочинності у різних державах, і не повторювати тих помилок, які були допущені під час реалізації кримінальної політики і спричинили негативні тенденції у розвитку злочинності, порушення прав людини; зниження рівня безпеки громадян. Перш за все, порівняльна кримінологія переслідує завдання опису і пояснення різних феноменів, пов'язаних з детермінацією злочинної поведінки та практикою реагування на злочинність у різних країнах, але не зводиться тільки до цього. Порівняльні кримінологічні дослідження дозволяють простежити значущість політичних, економічних, соціальних процесів – як локальних, і глобальних – в розвитку кримінальної політики. Це дозволить оцінити, які з практичних рішень можуть бути ефективно застосовані в рамках зовсім іншого соціально-політичного контексту, а яких підходів слід уникати. Порівняльний аналіз може сприяти розробці більш ефективних програм реформування кримінальної політики, в яких спочатку будуть враховані помилки, допущені в інших державах, дозволить уникнути сліпого копіювання тих ідей, які не мають шансів прижитися на вітчизняному ґрунті.

Ключові слова: наказ, заборона, законодавство, поведінка, примус.

Koval M. M. Features of anti-social behaviour orders and prohibitions under UK law

In recent decades, the political, economic, social and cultural landscape, against which the processes of determining and counteracting crime unfold, has undergone significant changes. Globalization, migration, changes in the balance of power

in the foreign policy arena, economic crises, political instability have had and continue to have a significant impact on the state of crime in the world, and also determine the need to develop new approaches to criminal policy. On the one hand, these processes affect transnational crime: criminal risks are increasingly global in nature (terrorism, environmental crime, cybercrime), serious criminal organizations are no longer localized in the territory of one state, but are united in network communities that have no borders.

In this regard, comparative criminological research is becoming increasingly important, which allows us to study and learn from the positive experience of combating crime in different countries, and not to repeat the mistakes that were made during the implementation of criminal policy and led to negative trends in the development of crime, human rights violations, and a decrease in the level of security of citizens. First of all, comparative criminology pursues the task of describing and explaining various phenomena related to the determination of criminal behavior and the practice of responding to crime in different countries, but it is not limited to this. Comparative criminological research allows us to trace the importance of political, economic, social processes – both local and global – in the development of criminal policy. This will allow to assess which of the practical solutions can be effectively applied within a completely different socio-political context, and which approaches should be avoided. Comparative analysis can contribute to the development of more effective criminal policy reform programs, which will initially take into account the mistakes made in other countries, will avoid blind copying of those ideas that have no chance to take root on domestic soil.

Key words: *order, prohibition, legislation, behavior, coercion.*

Вступ. Одним з найбільш суперечливих превентивних заходів, що часто критикуються, котрий пов'язаний з застосуванням примусу – це накази і заборони, спрямовані на мінімізацію антисоціальної поведінки, встановлені законодавством Великобританії. Аналіз зарубіжного досвіду, як здається, може бути корисний для оцінки вітчизняного правового регулювання і пошуку шляхів його вдосконалення.

Постановка завдання. Розглянути особливості наказів та заборон щодо антисоціальної поведінки за законодавством Великобританії.

Результати дослідження. Судовий наказ про припинення антисоціальної поведінки (Anti-Social Behavior Order – далі наказ або ASBO) – міра, вперше що з'явилася в Великобританії у Законі «Про злочини та заворушення» 1998 р. (Crime and Disorder Act) [1]. Дія норм цього закону поширювалася на територію Англії та Уельсу, проте й у Шотландії правове регулювання було схожим. Наказ, як міра, покликана боротися зі злочинами на ранній стадії, тобто ще до того, як мотив на їх вчинення виникне в голові правопорушника, була ініційована урядом нових лейбористів. Партія, що прийшла до влади, була натхнена ідеологією заходів ранньої інтервенції, знайшли обґрунтування в роботі Дж. Вілсона і Дж. Келінга «Розбиті вікна» [2] і успішно реалізуються в США під гаслом «нульової терпимості» до правопорушень.

Незважаючи на те, що причинно-наслідковий зв'язок між незначними правопорушеннями, порушенням громадського порядку і злочинністю не була підтверджено емпіричними дослідженнями, Міністерство внутрішніх справ Сполученого Королівства вирішило взяти на озброєння цей підхід без обліку різниці в культурному контексті між США і Великобританією [3, с. 36-37].

Ще до моменту набуття чинності нове законодавство зазнало жорсткої критики зі сторони ведучих фахівців по кримінальній праву [4, с. 8]. І надалі ця міра була предметом детального аналізу, часто супроводжувалася розгромною критикою, зі сторони юристів, соціологів і політологів [5]. Однак, попри відсутність підтримки даного заходу зі сто-

рони академічної спільноти, а також незважаючи на зміну урядового курсу після приходу до влади коаліційного уряду у 2010 р., жорстка політика реагування на будь-які прояви антисоціальної поведінки була продовжена, а точніше, посилена, хоч і в кілька модифікованому, по порівнянні з початковим, вигляді.

Початково накази призначалися для регулювання антигромадської поведінки осіб віком від 10 років, що завдавало занепокоєння громадянам, які не мешкали з ними спільно [1]. Право винесення такого наказу було надано судді мирового суду, який приймав рішення на підставі заяви, поданої представником органів місцевої влади, співробітником поліції чи наймодавцем соціального житла. Винесення наказу було можливо тільки в тому випадку, якщо були підстави вважати, що без такого припису антисупільні дії будуть продовжено. Термін дії наказу визначався у кожному випадку індивідуально, але повинен був складати не менше двох років. Також він міг виноситися і безстроково, тобто, до наступного наказу. Скасування наказу до закінчення дворічного терміну була можлива лише за взаємною згодою сторін. Наказ містив перелік тих дій, які відтепер суб'єкту заборонялося вчиняти. До них могли ставитися як власними силами антигромадські дії (наприклад, поява в нетверезому стані в громадському місці, агресивна поведінка, образи), так і нейтральні, але які потенційно могли привести до вчинення антигромадських дій (наприклад, з'являтися на певних станціях метрополітену або проживати в будь-якому районі). Однією з основних особливостей наказів було те, що вони виносилися в порядку цивільного судочинства, але в випадку порушення заборони, яка містилася в наказ, наставала кримінальна відповідальність. Причому максимальний термін покарання цей злочин, встановлений п. 10 ч. 1 Закону, міг становити до 5 років позбавлення волі.

У наміри законодавця після ухвалення закону входило направити нову міру на індивідів, які постійно вчиняють кримінальні правопорушення або інші антигромадські дії, які формально не тягнуть за собою відповідальності, на певною території. Крім виконання превентивної функції, наказ дозволив збільшити термін покарання в том випадку, якщо максимальне покарання за одиначне вчинене правопорушення не відповідало б ступеню шкоди (саме повторюване вчинення таких діянь). Тобто передбачалося, що накази будуть протистояти не тільки одиначним фактам порушення порядку і закону, але і систематичним порушенням. Такі порушення мали вже якусь іншу якість, ніж просто сума окремих антисупільних діянь, завдавали більше серйозної шкоди, що і вимагало нового регулювання [6, с. 190].

З 2002 р. на підставі закону «Про реформу поліції» аналогічний захід був введена для засуджених (Anti-Social Behavior Order on Conviction, далі CrASBO [7, с. 63]). CrASBO виносились судом одночасно з винесенням вироку або при вирішенні питання про умовне звільнення на тих же підставах, і щодо інших осіб.

У 2003 р. до закону «Про злочини та безладдя» були внесені зміни, доповнюючі ASBO ще однією новою мірою – судовою заборонаю здійснювати антисупільні дії (Anti-Social Behavior Injunction – далі, заборона або ASBI), яка виносилася судом графства. Заборона відрізнялася від наказу основою винесення і змістом заборони (він безпосередньо забороняв повторювати саме ті дії, які послужили підставою для його винесення, а не утримуватися від здійснення набагато більше широкого кола дій, визначених наказом [8]). Призначений він був для контролю над поведінкою наймачів житлових приміщень та його гостей. Крім того, він у явній формі не переслідував превентивну функцію, а був лише способом реакції влади на минулу поведінку особи. Зрештою, вони відрізнялися за механізмом дії: заборона була покликана утримувати від вчинення антисупільних дій, а наказ – робити індивіда нездатним їх зробити [8, с. 262].

Законом 2014 р. «Про антигромадську поведінку, злочинність і поліцейська діяльність», вступив в силу з березня 2015 р. [9], всі перелічені вище заходи були замінені на заборони, спрямовані на попередження незручностей та занепокоєння (Injunction to Prevent Nuisance and Annoyance – далі заборона 2014 р. або IPNA) і накази про злочинну поведінку (Criminal Behavior Order – далі наказ 2014 або CBO). IPNA є повністю цивільно-правовий захід, але поєднує у собі різні ознаки ASBO і ASBI. CBO також мало відрізняється від свого

попередника – CrASBO, за його порушення слід розглядати кримінальну відповідальність (для неповнолітніх – до 6 місяців позбавлення волі, для осіб віком від 18 років – до 5 років).

Як IPNA, так і CBO тепер можуть утримувати не тільки заборони, але і приписи виконувати певні дії, що посилює їх превентивні можливості. Крім того, при винесення даних заходів суду не потрібно доводити абсолютну необхідність їх введення для запобігання подальшій антигромадській поведінці; достатньо того, що суд вважає, що вони будуть корисні. Важливою відмінністю нового законодавства від старого є також те, що дія заборони, в відмінність від наказу, обмежено тим часом, коли індивід не працює і не відвідує освітню установу, якщо це представляється суду можливим. Також закон встановлює нові вимоги щодо терміну дії заборони: тепер вона не безстрокова, а щодо неповнолітніх його граничний строк не перевищує 1 року. Крім того, суд вправі вказати термін дії заборони або приписи у відношенні певних перерахованих дій.

Висновки. Таким чином, ключовими особливостями наказів та заборон є, по-перше, їх націленість на запобігання майбутніх подій, по-друге, невизначеність поняття антигромадської поведінки, яку вони покликані попереджати, по-третє, пріоритет оцінки особистості, а не її дії, під час вирішення питання про винесення заборон та приписів, по-четверте, цивільно-правовий стандарт доказування при суттєвому втручання в автономію індивіда, і, нарешті, прийняття рішення на основі лише суб'єктивної оцінки судом, ймовірність ступеня ризику, котрий виходить від певного індивіда.

Загалом, слід зазначити, що ці заходи явно втілюють основні відмінності, риси сучасних підходів націлені на мінімізацію будь-якої потенційної небезпеки (за відсутності чітких критерій ідентифікації такої небезпеки) та погляд у майбутнє. Таким чином, накази та заборони, спрямовані на запобігання антисоціальної поведінки, можна розглядати як флагман і символ кримінальної політики в сучасному суспільстві.

Ще одне важливе зауваження пов'язано з тим, що за наказами, забороняючими антисоціальну поведінку стоїть стратегія, спрямована не на реальне зниження небезпеки, а на зниження страхів населення перед злочинністю загалом і на зниження рівня якості життя у зв'язку з цим. Накази – такий самий захід, як камери спостереження, сигналізація або збільшення числа поліцейських чи приватних охоронців на вулиці.

Список використаних джерел:

1. Crime and Disorder Act 1998. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/37/contents>.
2. Wilson J. Q., Kelling G. L. Broken windows. *Atlantic monthly*. 1982. Vol. 249. № 3. P. 29-38.
3. Roberts P. Penal offence in question: Some reference points for interdisciplinary conversation. Simester A. P., von Hirsch A. (eds.). *Incivilities: Regulating offensive behaviour*. Bloomsbury Publishing, 2006. P. 36-37.
4. Ashworth A., Gardner A., Morgan R., Smith A. T. H., Von Hirsch R., & Wasik M. Neighbouring on the oppressive. *Criminal Justice-London*. 1998. Vol. 16. P. 7-14.
5. Burney E. Making people behave: Anti-social behaviour, politics and policy. Oxon: Routledge, 2009. 256 p.; Crawford A. Dispersal Powers and the Symbolic Role of Anti-Social Behaviour Legislation. *The Modern law review*. 2008. Vol. 71. № 5. P. 753-784; Donoghue J. Anti-Social Behaviour Orders: a culture of control? Palgrave Macmillan, 2010. 180 p.; Ramsay P. The insecurity state: vulnerable autonomy and the right to security in the criminal law. Oxford University Press, 2012. 280 p.; Squires P. ASBO nation: The criminalisation of nuisance. Policy Press, 2008. 383 p.
6. Macdonald S. A. Suicidal Woman, Roaming Pigs and a Noisy Trampolinist: Refining the ASBO's Definition of 'Anti-Social Behaviour'. *The Modern Law Review*. 2006. Vol. 69. № 2. P. 183-213.
7. Police Reform Act 2002. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/30/contents>.
8. Edwards P. New ASBOs for old? *The Journal of Criminal Law*. 2015. Vol. 79. № 4. P. 262.
9. Anti-Social Behavior, Crime and Policing Act 2014. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/12/contents/enacted>.

